

GÜNCEL DİNİ MESELELER İSTİŞARE TOPLANTISI-V

İBADETLER VE AİLE HAYATI İLE İLGİLİ BAZI MESELELER

30.11.2012 - 02.12.2012
AFYONKARAHİSAR

Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları: 982
İlmi Eserler: 155

Redaksiyon
Komisyon

Dizgi&Grafik
Organizer

2014-06-Y-0003-982
ISBN: 978-975-19-5911-9

Baskı
Kalkan Matbaacılık San. Tic. Ltd. Şti.
Büyük Sanayi 1. Cad. Ali Bey İşhanı 99/32
İskitler - Altındağ / ANKARA
Tel: 0312 342 16 56

30.11.2012 - 02.12.2012
AFYONKARAHİSAR

© Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim Adresi:
Diyanet İşleri Başkanlığı Üniversiteler Mahallesi
Dumlupınar Bulvarı No: 147/A 06800
Çankaya/ANKARA Telefon: 0312 295 70 00
dinisleri@diyanet.gov.tr

Adetli Kadının Namaz Kılması, Oruç Tutması, Tavaf Etmesi ve Mescide Girmesi

Prof. Dr. Abdurrahman HAÇKALI³⁷¹

I- GİRİŞ

Tebliğimiz namaz, oruç ve tavaf yükümlülükleri ve mescide girip girememesi konularında âdetli bayanın durumunu inceleme konusu yapmaktadır.

Öncelikle, şer'î bir hükmün elde edilmesi, bu hükme ulaşılması ve bir meselenin hükmünün belirlenmesi noktasında esas olan birkaç hususa işaret etmek gerekecektir.

Konumuz şer'î ve taabbudî meseleleri içermektedir. Şer'î hüküm şer'î delillerle sabit olur. Şer'î delillerin asılları Kur'ân ve Sünnettir. Sünnet Kur'ân'ı açıklar³⁷² ve onda aslı olan hükümlerin detaylarını beyan eder. Konumuz olan meselelerde de, asıl Kur'ân olup beyan/açıklama yetkisi Sünnettedir. Bu beyanın muhatabı sahabedir. Dolayısıyla, onların nakil ve uygulamaları da bizim için esastır. Nitekim din ve Kur'ân onların nakline dayanır. Sahabenin, Kur'ân'ın bir âyetinin anlamı ya da hükmü üzerinde görüş birliği etmiş olması, o anlam ya da hükme kesinlik kazandırır ve böylece çeşitli nedenlerle oluşabilecek zannîliği ortadan kaldırır. Yani, onlara o hüküm/o mesele ittifak ettikleri şekilde açıklandı/emredildi demektir. Aynı şekilde, Sünnete dayanan herhangi bir hüküm üzerinde ittifak etmeleri de böyledir. O rivayetin ve ifade ettiği hükmün, hem sübut ve hem de delâlet bakımından kat'î olduğunu gösterir. Fıkıh Usûlünde buna İcmâ' denmektedir. Burada bahsettiğimiz sahabe icmâ'sıdır. Sahabenin, hakkında ihtilaf ettiği delil ya da hükümler doğal olarak bu kesinliğe ulaşmış olmaz. İslâm ümmetinin sahabeden günümüze benimsediği usul de bu yöndedir.

Bu noktada, Kur'ân-ı Kerim'in bizzat kendisinin günümüze ulaşmasının bu esasa dayandığını dikkate almamız, bu usulün ne derece önemli olduğunu bize hatırlatmış olur. Yani vahiy ve vahyin beyanı, sahabe icmâsı zemininde bize nakledilmiştir. Bu nedenle, hakkındaki beyan hususunda icmâ/ittifak/tevâtür bulunan meseleleri içtihadî birer mesele imiş gibi ele almak, temel bir usul hatasıdır ve yanlıştır. Zira din, insanların içtihatlarının bir araya getirilmesiyle oluşan ya da oluşturulmuş bir şey olmayıp Allah tarafından vaz' edilen bir şeydir. Bu vaz'ın bilinme yolları da bellidir.

Ayrıca, dini hükümler, Hz. Peygamber ve sahabeden yaklaşık iki asır sonra ortaya çıkmış değildir. Ya da bu hükümler, sadece eserlerde zikredilen bir ya da birkaç

³⁷¹ Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

³⁷² Nisâ Sûresi, 4/59; Ahzâb Sûresi, 33/36; Haşr sûresi, 59/7.

rivayet dikkate alınarak oluşturulmuş değildir. Dini hükümlerin varlığı ve uygulaması bu sözlü delillerden öncedir. Mezhep imamlarının yaşadıkları zamanda, Hz. Peygamber ve sahabe dönemlerindeki fiili uygulamalar, hem bilinmekte hem de devam etmektedir. Bu nedenle, sadece sözlü rivayetlere bakarak ve bunların peşinen zayıf ya da uydurma olduğunu söyleyerek, meseleyle ilgili sözlü ve fiili icmâ'yı gözardı ederek kişisel görüş belirtmek doğru değildir. Daha önemlisi, Hz. Peygamber'in beyanı hiç olmamış gibi davranarak *ilkten ve ibtidâen* Kur'ân âyetlerini beyan etmeye kalkışmak meşru bir usul değildir.

Dolayısıyla, hükümlerini ortaya koymaya çalışacağımız meseleler de bu usul çerçevesinde değerlendirilecektir.

II- HAYIZ:

"Hayız" kelimesi Türkçede "belirli yaşlar arasında kadınların ayda bir döle yatağından kan gelmesi durumu" olarak tanımlanır ve "ay hâli", "âdet" ve "âdet görme" olarak adlandırılır. Fıkıh kitaplarında çeşitli tanımları yapılır. Bu tanımlarda dikkat edilen husus, hayız kanının rahimden gelen diğer kanlardan ayrılmasını sağlayacak şekilde tanımlama çabasıdır.³⁷³ Kadının hâmile olduğu dönemde rahiminden gelen kan, diğer mezheplerce hayız kanı olarak kabul edilirken, Hanefiler tarafından böyle kabul edilmemektedir.³⁷⁴

Doğumdan sonra gelen kan ile oluşan duruma "nifas" ve hayız ve nifas dışında gelen hastalık kanamalarına "istihâza" denmektedir.

Kur'ân-ı Kerim'de aybaşı halini ifade etmek üzere, yine "hayız" kökünden gelen "mehîz" kavramı kullanılmıştır³⁷⁵ ve aybaşı halini ifade etmektedir.³⁷⁶

Aybaşı halinin, fıkıh açısından ilgili olduğu pek çok durum vardır. Nevevî bunları 18 başlık altında toplar: Özetleyecek olursak; hayızın tahâret, namaz, oruç, hac, Kur'an tilaveti, Kur'ân'a dokunma, mescide girme, tilavet ve şükür secdeleri, itikaf, cinsel ilişki, boşanma, iddet bekleme, ergen olma ve gusül gibi konularla doğrudan bağlantısı vardır.³⁷⁷

³⁷³ bkz.: İbn Kudâme, Muvaffakuddin el-Makdisî, Riyad, *el-Muğnî*, I, 386; Nevevî, Ebû Zekeriyâ, *Kitâbu'l-Mecmû'*, Cidde, ty. tah. Muhammed Necib el-Mutî'i, II, 378 vd.; Ali el-Kârî, *Fethu Bâbi'l-Înâye*, Beyrut 2009, I, 115; Bilmen, Ömer Nasuhi Bilmen, *Büyük İslam İlmihali*, İstanbul 1947, s. 93.

³⁷⁴ *el-Mevsû'atu'l-Fikhiyye*, Kuveyt 1990, XVIII, 292 "h-y-z" mad.; Yavuz, Y. Vehbi "Hayız", *DİA*, XVII, 51-53.

³⁷⁵ Bakara Sûresi, 2/222.

³⁷⁶ Cassâs, Ebû Bekr Ahmed er-Râzî, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, Beyrut 1993, I, 460.

³⁷⁷ Nevevî, *Kitâbu'l-Mecmû'*, II, 395.

III- ÂDET GÜNLERİNDEKİ KADININ NAMAZ YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Namaz kılacak olanın hadesten taharet üzere bulunmasının şart olduğunu Kur'an bildirmiş (Nisâ Sûresi, 4/43; Mâide Sûresi, 5/6); Hz. Peygamber, "Sizden biri, abdestsiz olduğu zaman, abdest almadıkça Allah onun namazını kabul etmez" buyurmuştur.³⁷⁸ Taharetin namazın şartı olduğunda müslümanlar arasında farklı bir görüş bilinmemektedir.³⁷⁹

Cünüplük de âyeti kerimelerde *hades* sayılmış ve akabinde gusül emredilmiş ve gusletme imkanı yoksa teyemmümle hadesin giderileceği bildirilmiştir.

Acaba hayız da hades midir?

Hz. Peygamber zamanından günümüze kadar Müslümanlar, hayzın hades olduğu ve sona erdiğinde namaz ve tavaf gibi ibadetleri yapabilmesi için kadının gusletmesinin farz olduğu hususunda görüş birliği içerisindeydi. Bu konuda ihtilaf yoktur.³⁸⁰

Bayanların, hayızlı iken namaz kılmalarının ve tavafta bulunmalarının yasaklanması³⁸¹ da hayzın hades olduğunun delilidir.

Bunun yanında, âyeti kerimedeki "yıkancaya kadar" ifadesi, cünüp olanın gusül ile hadesten taharete bulunduğu gibi, hayızlı olanın da gusül ile hadesten taharete bulunacağını göstermektedir.³⁸²

Hz. Peygamberin hanımlara, hayız sona erince boy abdesti almalarını emrettiği birçok rivayette nakledilmiştir.³⁸³

İslâm âlimleri, âdet günlerindeki kadının namazının sahih olmadığına, hayzın namazın vücûbuna mâni olduğunda ve kaza edilmeyeceğinde ittifak etmişlerdir.³⁸⁴ Caferîlerin görüşleri de bu yöndedir.³⁸⁵

³⁷⁸ *Buhârî*, Vudû', 2.

³⁷⁹ İbn Rüşd, el-Hafîd, *Bidâyetü'l- Müctehid*, Beyrut 2008. I, 63.

³⁸⁰ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, I, 277; Nevevî, *Kitâbu'l-Mecmû'*, II, 168; Yavuz, "Hayız", *DİA*, XVII, s. 53.

³⁸¹ Şâfi'i, Muhammed b. İdris, *el-Ümm*, Mansûre, 2001, I, 130-13.

³⁸² Şâfi'i, *el-Ümm*, I, 130-131; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, I, 277.

³⁸³ *Buhârî*, Hayz, 19, 24, 25, Vudû' 63; *Müslim*, Hayz, 62, *Muvatta'*, Salât, 37; Şâfi'i, *el-Ümm*, I, 132. Rivayetler için bkz.: İbnu'l-Esir, *Câmi'u'l-Usûl*, tercüme ve şerh: Kemal Sandıkçı, İstanbul, 2008, XI, 595 vd.

³⁸⁴ Şâfi'i, *el-Ümm*, I, 130-131; Nevevî, *Kitâbu'l-Mecmû'*, II, 383; Ali el-Kârî, *Fethu Bâbi'l-İnâye*, I, 122.

³⁸⁵ Allâme el-Hillî, *Tahrîru'l-Ahkâm*, Kum, 1420, s. 104; Tabâtâbâi, es-Seyyid Ali b. Muhammed, *Riyâzü'l-Mesâil*, Muessesetu Âli'l-Beyt li İhyâit-Turâs, I, 292-294.

Kur'ân'ın mübelliği ve beyan edicisi olan Hz. Peygamberin, hayız halini hükmî kirlilik olarak kabul ettiğine dair pek çok rivayet vardır. Bu rivayetlerin sahih ve geçerli bir delil olduğu ve anlamlarının da hayız halinin hades sayıldığına delalet ettiği hususunda sahabe icmâ etmiştir. Dolayısıyla sahabenin de içerisinde bulunduğu bütün Müslümanlara göre, hayız hali hükmî kirlilik oluşturur. Konuyla ilgili ana delil, işte bu icmâ' dır.

Bu icmâ' delilinin yanında, hayzın hades olduğuna delâlet eden ve âdet günlerinde kadının namaz kılmasının yasak olduğu ve bu zaman zarfında geçen namazların kaza edilmeyeceğine³⁸⁶ dair sözlü rivayetlerin bir kısmını şu şekilde sıralamak mümkündür:

1- Fâtıma binti Ebî Hubeyş özür kanaması olan bir hanımdı. Bu durumda namazı bırakması gerekir gerekmediğini Hz. Peygambere sordu. O (s.a.v.) şöyle cevap verdi: *Bu gördüğün âdet kanaması değil, başka bir nedenden gelen bir kandır. Önceleri âdet gördüğün günler kadar namazı bırak/namazdan uzak dur. O günler bittiğinde guslet ve namazını kıl.* (فَإِذَا أَقْبَلَتْ الْحَيْضَةَ فَدَعِي الصَّلَاةَ وَإِذَا أَذْبَرَتْ فَأَغْتَسِبِي وَصَلِّي) ³⁸⁷

Hız. Peygamber, yine bu hadisin bazı rivayetlerinde, hayız kanı ile istihaza kanının farklı renkte olduklarını ifade etmekte ve hayız kanı geldiğinde "namazı bırak" demektedir. Hadis sahihtir ve müttefekun aleyhtir.³⁸⁸

Bu rivayette, sahabî kadın, hayız halinde olduğu gibi, acaba istihaze halinde de namazı bırakması gerekir gerekmediğini sormaktadır. Bu durum, onların, hayızlı kadının namaz kılamayacağını bildiklerini açıkça göstermektedir.

2- Medineli hanımlar, hayızlarının sona erip ermediğinde şüphelendiklerinde ve hayzın sona ermesi durumunun nasıl olduğunu öğrenmek üzere, adet kanaması izlerinin bulunduğu bezlerini Hz. Âişe'ye gönderip, artık namaza başlayıp başlayamayacaklarını ondan sormuşlardır. O da, beyaz akıntı gelene kadar beklemelerini, namaz kılmaya başlamada acele etmemelerini söylemiştir.³⁸⁹ Bu rivayet, hayzın hades sayıldığı ve bu durumda namaz kılınmayacağını uygulamadaki açık delillerinden biridir.

³⁸⁶ Bu dönemde geçen namazların kaza edilmesini Hanefiler 'hılâfu'l-evlâ', Şâfiiler, mekrub, Hanbeliler ise bid'at olarak görürler. Yaman, Ahmet, Âdet Gören Kadının İbâdeti, *Mehir*, Yaz 1998, ss. 5-13, s. 7.

³⁸⁷ Şâfi'i, *el-Ümm*, I, 132; *Buhâri*, Hayz, 19, 24, 25, Vudû' 63; *Müslim* Hayz, 62, *Muvatta'*, Salât, 37.

³⁸⁸ Bkz.: İbnu'l-Esîr, *Câmi'u'l-Usûl*, XI, 603 vd. Nevevi, II, 167.

³⁸⁹ *Buhâri*, Hayz, 20; *Muvatta'*, Tahâre, 28.

3- Ümmü Atıyye (r.a.) 'dan şöyle rivayet edilmiştir: "Hz. Peygamber, bize, her iki bayramda da henüz evlenmemiş genç kızlar/perde ehli hanımlar ve âdet günlerinde olanlar da dahil olmak üzere kadınları musallâya çıkarmamızı istedi. Hayızlı olanlara da Müslümanların namaz kılacakları yerden biraz uzakça durmalarını emretti. Böylece onlar da, cemaatin arka tarafında bulunur, Müslümanlarla birlikte tekbir getirir, dualarına iştirak eder, hayır meclisine ve Müslümanların dualarına katılmış olurlardı."³⁹⁰

4- Hamne binti Cahş, şiddetli istihâze kanaması gördüğünden ve bunun kendisini namaz ve oruçtan alıkoyduğunu şikayet edince, Hz. Peygamber ona şöyle demiştir: "6 ya da 7 gün adet gördükten sonra yıkan. Temizlendiğin ve hayız kanı gelmediği kanaatine ulaştığında 23 veya 24 gün ve gece namazını kıl. Oruç tut ve namaz kıl. Sana bu yeter. Her ay böyle yap. Kadınların hayız gördüğü gibi ve hayız ve temizlenme zamanlarında yaptıkları gibi."³⁹¹ İbn Şihâb, bu hadisi Ebû Bekir b. Abdurrahman b. El-Hâris b. Hişam'a söyledim. O, "Allah Hind'e mağfiret buyursun, Eğer bu fetvayı duysaydı mutlaka ağlardı. Zira o bu durumda (istihâze) namaz kılmazdı" demiştir.³⁹² Yani hayız durumunda namaz kılınmadığından eminler, dolayısıyla istihaza durumunda da böyle davranmış.

5- Ümmü Seleme, kanaması çok olan bir kadının durumunu sormuş, Hz. Peygamber "bu kanama gelmeden önceki adet gün ve gecelerini saysın, her ay bu miktar gün ve gecede namazını terk etsin, hayız günleri geçince yıkansın ve istihaza kanını bir bezle engelleyerek namazını kılsın" buyurmuştur.³⁹³

6- Muâze el-Adeviyye Hz. Âişe'ye şöyle demiştir: Bizden birisine hayızdan temizlendikten sonraki namazları yeterli midir? (Yani hayız dönemindekileri temizlendikten sonra kılmayacak/kaza etmeyecek miyiz? A.H.) Hz. Âişe, "sen harûf misin?" diyerek onu azarladıktan sonra, "bu hal bizim başımıza geldiğinde, orucu kaza etmemiz emredilirdi de namazı kaza etmemiz emredilmezdi" demiştir.³⁹⁴ Burada "emredilme"de emir sahibi Hz. Peygamberdir.³⁹⁵ Bu hadis muttefekun aleyhtir.³⁹⁶

³⁹⁰ Buhârî, İdeyn, 15, 20, 21, 24; Salâ, 2; Müslim, İdeyn, 1/10-12; Ebû Dâvûd, Salât, 247/1136-1139; Tirmizî, Salât, 288; Nesâî, İdeyn, 3-4. Hadisin rivayetleri için bkz.: İbnu'l-Esir, *Câmi'u'l-Usûl*, IX, 632.

³⁹¹ Şâfi'i, *el-Ümm*, I, 133; *Ebû Dâvûd*, Tahâre, 109/287; *Tirmizî*, Tahâre, 95/128.

³⁹² *Müslim*, Hayz, 14.

³⁹³ Şâfi'i, *el-Ümm*, I, 135. *Muvatta'*, Tahâre, 29; *Ebû Dâvûd*, Tahâre, 107; *Nesâî*, Hayz, 3.

³⁹⁴ *Buhârî*, Hayz, 20; *Müslim*, Hayz, 15; *Ebû Dâvûd*, Tahâre, 104; *Tirmizî*, Tahâre, 97, *Nesâî*, Tahâre, 17. Rivâyetler için bkz.: İbnu'l-Esir, *Câmi'u'l-Usûl*, XI, 593 vd.

³⁹⁵ İbn Kudâme, *el-Muğni*, IV, 397.

³⁹⁶ İbn Kudâme, *el-Muğni*, I, 387

Bu hadisin, konumuzu aydınlatan rivayet farklılıklarında, Hz. Âişe, "daha sonra (ثم) onu kaza etmekle emrolunmazdık", "Hz. Peygamber onlara, namazları kaza etmelerini (ان يجزيين) emretmedi", "Resûlullah zamanında hayız görüyorduk. Sonra temizleniyorduk" demektedir.³⁹⁷ Bu ifadeler, hayızlı kadına namazın edasının farz olmadığı gibi, bu dönemde kılmadığı namazları temizlendikten sonra da kılmayacağını açıkça ifade etmektedir.

Hiz. Âişe'nin "sen harûrî misin?" şeklindeki hitabı da maksadı açıklamaktadır. Zira, harûrîlere göre hayız döneminde kadının namaz kılmayacağı, ancak temizlendikten sonra kaza edilmesi gerektiği kanaatindedirler.³⁹⁸ Hiz. Âişe, buna karşı çıkmaktadır.

İbn Abdilberr, el-İstizkâr adlı eserinde, Aclân Ebû Gâlib'in, 'İbn Abbas'a âdet gören veya nifaslı olan kadının temizlendikten sonra namazı kaza edip etmeyeceğini sorduğunu, İbn Abbas'ın; 'işte Peygamber'in hanımları, eğer öyle yapsalardı, biz de hanımlarımıza bunu emrederdik', dediğini nakleder..³⁹⁹

Hiz. Peygamberden yapılan rivayetlerin, onun eşlerinin açıklamalarının ve sahabe uygulamasının tamamı, âdet günlerinde kadının namaz kılmasının caiz olmadığına ve bu namazların daha sonra edilmeyeceğine delâlet etmektedir.

Âdet dönemindeki bayanın namaz kılmasının haram olduğu ve bunları kaza etmeyeceği hususundaki deliller kat'îdir. Dolayısıyla aksi yöndeki görüşlerin⁴⁰⁰ şer'î bir dayanağı yoktur. Âdet döneminde kadınların namaz kılabileceklerine dair günümüzde ortaya atılan şâz bir görüşte olanlar, bunu yasaklayan bir âyetin bulunmadığını ve konuyla ilgili hadislerin de sahih olmadığını söylerler. Onlara göre namaz kesin emir olduğuna göre kadınların bu durumda namaz kılmaları gerekir. Ayrıca kadınların bu hallerini, Ramazan'da oruç tutmamayı mübah kılan hastalığa benzetirler ve âdet kanamanın sadece abdesti bozduğunu ve Kur'an'ın bu durumda sadece cinsel ilişkiyi yasakladığını iddia ederler.

Hayız halinin hades sayıldığına dair delilleri yukarıda verdik. Bu iddia sahipleri, hayız halinde sadece cinsel ilişkinin yasaklandığını söylemişlerdir. Bu durumda namazın kadınlara farz olduğunu söylemeleri gerekirdi. Eğer âdet hali hastalığa kıyas edilecek olsaydı, istihâza durumu için bunu söylemek mümkün olabilirdi. Ancak, istihâza durumunda olan kadınlara namaz farzdır ve namazları kılmaları gerekmektedir. Nitekim, insanı büsbütün yatalak ya da bilinçsiz kılanların dışında

³⁹⁷ Rivâyetler için bkz.: İbnu'l-Esîr, *Câmi'u'l-Usûl*, XI, 593 vd.

³⁹⁸ İbnu'l-Esîr, *Câmi'u'l-Usûl*, XI, 595.

³⁹⁹ İbn Abdilberr, *el-İstizkâr*, 2000, yy., I, 340.

⁴⁰⁰ Atay, Hüseyin, *Kur'an'a Göre Araştırmalar*, Ankara, 1995, IV, 151; Öztürk, Yaşar Nuri, *Kur'an'daki İslam*, İstanbul 1994, 451-452.

diğer hastalıklar namazın farz olmasına mani görülmemiştir. Dolayısıyla, âdetli kadının namaz kılmaması, hayzın hades sayılması sebebiyledir.⁴⁰¹ Hz. Peygamber'in gerek âdetli gerekse istihâzalı kadının durumu konusundaki açıklamaları ve bu açıklamaların sahabede oluşturduğu görüş birliği dikkate alındığında, "Kur'an'da hayızlının namaz kılmamasının yasak olduğuna dair hüküm yoktur" demek doğru değildir. Zira, Kur'an'ın ilgili âyetlerindeki maksadı ve getirdiği hükmü, Hz. Peygamber tarafından açıklanmaktadır. Onun açıklamaları Kur'an'ın anlamı ve maksadını ortaya koymaktadır.

Konuyla ilgili verdiğimiz deliller dikkate alındığında bu iddiaların geçersiz ve yersiz olduğu görülmektedir. Zira bu iddialar, konuyla ilgili sahih hadisleri ilmi olmayan bir usulle sahih olmamakla itham ederek yok saymakta ve usul olarak, bu meseleler Hz. Peygamber zamanında hiç olmamış, açıklama yapılmamış ve bu konuda görüş birliği oluşmamış gibi davranılarak Kur'an âyetleri ibtidâen beyan edilme yoluna gidilmektedir. Böyle bir tutum, delillerden ve kaynaklardan hüküm çıkarmak değil, dinde ibtidâen hüküm koymak olur. Bu da sadece Şâri'in hakkıdır.

IV- ÂDET DÖNEMİNDE BAYANLARIN ORUÇ YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Hz. Peygamberden günümüze kadar İslâm ümmetinin uygulamasına ve sözlü rivayetlerine göre hayız ve nifas halindeki kadının oruç tutması haramdır.

Sünnî fıkıh mezhepleri ve Caferiler⁴⁰² bu hususta hemfikirdir. Onlar, bu meselede asıl olarak, Hz. Peygamberin, hayızlının oruç tutmayacağını ifade eden beyanlarına dayanan sahabe icmâsını delil alırlar.⁴⁰³ Hz. peygamber döneminden itibaren âdet döneminde kadının oruç tutabileceğine dair bir uygulamaya rastlanılmamaktadır. Bu icmâ' ve tevatür, meselenin daha baştan itibaren bu şekilde vaz' edildiğini kesin olarak gösterir. Bunun yanında fıkıh âlimleri, eserlerinde, sözlü olarak gelen bazı nakillere de delil olmaları hasebiyle, işaret ederler.

Bu konuda başlıca sözlü rivayet "Muâze hadisi" olarak bilinen rivayettir. Hadisin konumuza ışık tutan rivayet farklılıkları şöyledir:

Bir kadın Hz. Âişe'ye şöyle demiştir: Bizden birisine hayızdan temizlendikten sonraki namazları yeterli midir? Hz. Âişe, "sen harûrî misin?" diyerek onu azarladıktan sonra, "bu hal bizim başımıza geldiğinde, orucu kaza etmemiz

⁴⁰¹ Dalgın, Nihat, *Gündemdeki Tartışmalı Dini Konular*, Samsun, 2003, s. 53.

⁴⁰² Allâme el-Hillî, *Tahrîru'l-Ahkâm*, 104; Tabâtâbâi, *Riyâzu'l-Mesâil* I, 292-294.

⁴⁰³ İbn Kudâme, *el-Muğni*, IV, 397; Nevevi, II, 385; Ali el-Kârî, *Fethu Bâbi'l-İnâye*, I, 122; *el-Mevsû'atu'l-Fıkhiyye*, XVIII, 318;

emredilirdi de namazı kaza etmemiz emredilmezdi” demiştir. Soru temizlik dönemiyle ilgili olduğuna göre, cevap da, temizlendikten sonrasını ifade eder.

Tirmizî'nin bir rivayeti şöyledir: Hz. Âişe şöyle dedi: “Resûlullah zamanında hayız görüyor, sonra temizleniyorduk. Hz. Peygamber bize, orucun kazasını emrediyor, ancak namazın kazasını emretmiyordu.” Burada Hz. Âişe'nin, temizlendikten sonrası ile ilgili konuştuğu açıktır.

Diğer bir rivayet şöyledir: Hz. Âişe'ye: Bizden biri hayızlı günlerindeki namazları (temizlendikten sonra) kaza eder mi? Hz. Âişe: Sen Harûrî misin? diye çıktığıktan sonra; “bizden biri, Resûlullah s.a.v. zamanında hayız görürdü de, daha sonra (ثم) onu/namazı kaza etmekle emrolunmazdı” der.

Hadisin diğer bir rivayetinde Hz. Âişe'nin cevabı şöyledir: “Resûlullah'ın zevceleri de elbette âdet görürlerdi. Peki Hz. Peygamber onlara, namazları kaza etmelerini (ان يجزین) emretti mi? (Yani, emretmedi.)

Hz. Âişe'den diğer bir rivayet şöyledir: Resûlullah zamanında hayız görüyorduk. Sonra temizleniyorduk. Hz. Peygamber bize, orucun kazasını emrediyor, ancak namazın kazasını emretmiyordu.⁴⁰⁴

Bütün bu rivayetler, soruya konu olan namazın kılınması ve orucun tutulmasının, hayızdan temizlendikten sonrası için olduğuna delâlet etmektedir. Çünkü bu rivayetlerde, hayızdan sonra, ifadeleri yer almaktadır. Hz. Âişe'nin “sen harûrî misin?” şeklindeki hitabı da, yukarıda açıkladığımız gibi, bunu desteklemektedir. Dolayısıyla, hem İslâm toplumunun ilk günden itibaren ki uygulaması hem de bu ifadeler, orucu tutma ya da namazı kılmanın, hayız sonrası dönem için ifade edildiğini kesin olarak göstermektedir.

Bu nedenle, (قضى) kelimesini “hayız esnasında orucu tutmak” şeklinde yorumlamak doğru değildir. Bu yönde yapılan bir yorumda şöyle denilmektedir: “*Âişe validemizden gelen hadis sahih ve oluşan icma doğrudur. Ancak insanları yanıltan kaza (قضى) kelimesidir. Bu kelime, Kur'an ve Sünnette ibadetler için kullanılmışsa 'eda', yani 'ibadeti zamanında yapma' anlamındadır. Hz. Âişe zamanında böyle bir terim olmadığı için onun kullandığı (قضى) kelimesine eda anlamı vermek gerekir... Aslında Şari'in sözünde ibadetin vakti dışında yapılması ile ilgili bir şey bulunmaz. Ancak vakit iki türdür; biri genel, diğeri özrümler için özeldir. Uyuyanın uyanınca, unutanın da hatırladığı zaman namazını kılması böyledir. Bu,*

⁴⁰⁴ Buhârî, Hayz, 20; Müslim, Hayz, 15; Ebû Dâvûd, Tahâre, 104; Tirmizî, Tahâre, 97, Nesâî, Tahâre, 17. Rivâyetler için bkz.: İbnu'l-Esîr, Câmî'u'l-Usûl, XI, 593 vd.

*Allah'ın onlar için belirlediği vakittir, diğerleri için ibadet vakti olmaz. Aişe validemiz "...orucu tutmamız emredilirdi..." dediğine göre âdet kanı oruca engel değildir.*⁴⁰⁵

Bu yorum, birkaç nedenden dolayı, yanlıştır:

Birincisi, rivayetlerde, cevabı hayız dönemi için geçerli olacak şekilde anlamamıza engel ifadeler vardır. Öncelikle soru, "temizlendiğinde kıldığı namaz ona yeterli midir?" şeklinde sorulmaktadır. Yani soru, temizlik zamanıyla ilgilidir. Dolayısıyla cevap da, biz bu durumda (yani temizlik zamanında) namazı kaza etmekle emrolunmuyorduk, ancak orucu kaza etmekle emrolunuyorduk" şeklindedir.

İkincisi Hz. Âişe, "hayız görüyor, sonra temizleniyorduk" demektedir. Cevabı da, bu temizlendikten sonrası ile ilgilidir.

(قضى) kelimesinin Kur'ân ve Sünnette eda anlamında kullanıldığı doğrudur. Bu yaklaşıma göre de Muâze hadisi, orucun hayızdan sonra eda/kaza edildiğini ifade eder. Yukarıdaki yaklaşıma göre, ibadetin özel vaktinin dışında yerine getirildiği/eda edildiği durumlar için de (قضى) kelimesi kullanıldığına göre, Hz. Âişe, bu kelimeyi, *hayız kesildikten sonra namazın kılınması ve orucun tutulması için* kullanmış olur. Bu durumda, (قضى) kelimesine eda anlamı vermiş olsak bile, onu hayız sona erince namaz kılmak ya da oruç tutmak anlamında kullanmış oluruz. Zaten, ümmetin uygulama birliği de (قضى) kelimesine hayızdan sonraki eda/kaza anlamı verildiğini göstermektedir. Bu anlama ve uygulama birliği, ona başka bir anlam yükleme ihtimalini de ortadan kaldırmaktadır.

Hadisin bütün rivayetlerinde Hz. Âişe'nin, "sen haruri misin" diyerek soru soranı azarladığı görülmektedir. Bu ifadenin kullanılması, daha önce geçtiği gibi, harurilerin, hayızdan sonra namazın kazasını gerekli görmeleridir, hayız esnasında değil. Dolayısıyla orucun kaza/edası da hayızdan sonrası için söz konusu edilmektedir.

Dolayısıyla, kaza kelimesinden hareketle icmâ'nın yanlış anlaşıldığını ve "Âdetli veya lohusa olan kadının, namazı kılması farz değildir ama orucu tutması farzdır" şeklinde anlaşılması gerektiğini iddia etmeyi haklı gösterecek bir gerekçe ya da delil yoktur. İslam ilim geleneği, hoca talebe ilişkisine dayanır. Yani talebe ilmi bizzat hocasından alır. Sahabe-tâbiîn-tebe-i tâbiin ve sonrakiler... Müçtehit imamlar tebe-i tâbiin neslindedirler. Sonrakilerle de kopukluk yoktur. Bu hükümler, hiç hoca yüzü görmeden sadece kitaplardan alınmış olsa idi yanlış anlama ihtimalinden söz edilebilirdi. Yani uygulamayla çelişen bir yanlış anlaşılma kitaplara geçirilmiş olsaydı

⁴⁰⁵ Bayındır, Abdulaziz, *Kur'an Işığında Doğru Bildiğimiz Yanlışlar*, Süleymaniye Vakfı Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2007, s: 196-199.

mutlaka itiraz eden bulunurdu. Uygulama da hayızlının oruç tutamayacağı şeklinde olmuştur. Aksi bilinmemektedir.

Konuya ışık tutan sözlü rivayetlerden bir diğeri, "Hamne hadisi"dir. Bu rivayette, Hamne adlı bir hanım sahabi, şiddetli ve uzun süren hayız kanamasına maruz kaldığını ve bu durumun kendisini namaz ve oruçtan alıkoyduğunu ifade ederek ne yapması gerektiğini Hz. Peygamber'e sormaktadır. Hz. Peygamber ona, hayız görmediği günlerde, istihâzalı olsa da namaz kılmasını ve oruç tutmasını söylemiştir.

Bu konuda dikkate alınması gereken bir husus da şudur: Zihar keffâreti ve dolayısıyla oruç bozma keffâreti orucunun ardarda olması ve bu ardardalığın bozulmaması şarttır. Âdet günlerinin araya girmesi sonucu oruç tutulmaması, keffâretin ardarda olmasını ittifaikle engellemektedir.⁴⁰⁶

Eğer, âdetli kadının oruç tutup tutmaması kendi isteğine bağlı olacak şekilde mübah olsaydı, sahabeden günümüze kadar alimler, bu hususa mutlaka işaret eder ve "âdet günlerindeki kadının, oruç tutup tutmaması kendi elindedir, dolayısıyla âdet günlerinde keffâret orucuna ara vermemesi gerekir" şeklinde bir çıkarımda bulunurlardı. Çünkü bu durumda o, oruç tutup tutmaması kendi elinde olan kişi gibi olurdu. Nitekim, keffâret orucu tutanın yolculuğa çıkması durumu tartışılmıştır.⁴⁰⁷

Nevevî, Hz. Âişe'nin, "namazı değil orucu kaza etmemiz emredilirdi" şeklindeki ifadesinden, "orucun haramlığına değil, iftarın caizliğine delil vardır ve yolcуда olduğu gibi oruç caiz olur" şeklinde bir anlamanın akla gelebileceğini, ancak bunun doğru bir anlama olmayacağını şöyle ifade eder: *Sahabi hanımların ibadetlere olan arzu ve istekleri bilinmektedir. Eğer oruç yolcuya olduğu gibi, onlara da caiz olsaydı, onların bir kısmı bunu mutlaka yapardı.*⁴⁰⁸ Dolayısıyla, Nevevî'ye göre, böyle bir anlama söz konusu değildir.

Özellikle Ramazan sevabına nail olma ve kazaya kalan orucun kazasındaki zorluk gibi nedenlerle, böyle bir hadisenin mutlaka gerçekleşmiş olması gerekirdi.

Namazın değil orucun kaza edileceği hükmünün Hz. Âişe'nin kendi görüşü olduğunu söylemek⁴⁰⁹ doğru değildir. Çünkü, "orucun kazası bize emredilirdi de namazın kazası emredilmezdi" demektedir.

⁴⁰⁶ Serahsî, Şemsu'l-Eimme, *Mebûsât*, tercüme editörü M. C. Akşit, İstanbul 2008, III, 126-127; İbn Kayyım el-Cevziyye, *İ'lâmu'l-Muvakkı'in*, Beyrut 1973, III, 26.

⁴⁰⁷ İbn Kudâme, *el-Muğni*, I, 88 vd.

⁴⁰⁸ Nevevî, *Kitâbu'l-Mecmû'*, II, 385.

⁴⁰⁹ <http://www.mumsema.com/oruc-ile-ilgili-sorular-ve-cevaplar/59891.html>.

Orucun kaza edilip namazın kaza edilmemesinin hikmetini İslâm âlimleri, bu halde kılınmamış olan namazların çok olmasından ötürü kazasındaki meşakkat olarak izah ederler.⁴¹⁰ Cüveynî ise, âdet günlerinde orucun sahih olmamasının, taabbudî bir hüküm olduğu görüşündedir.⁴¹¹

Günümüzde, âdet dönemindeki kadının oruç tutabileceğine dair diğer görüşlerin⁴¹² bu konuda Hz. Peygamber'in açıklamaları ve emirleri ışığında oluşan icmâ' ve yukarıda serdedilen deliller karşısında dikkate alınabilecek tutarlılıkları yoktur.

V- ÂDET DÖNEMİNDE TAVAF

Tavaf, haccın hem rüknü, hem vâcibi hem de nâfile menâsikindedir.

Bilindiği gibi ziyaret tavafı haccın rüknüdür. Vakti, kurban bayramı birinci gününün şafağının atmasıyla başlar. Bu tavafın bayram günleri içerisinde yapılması bazı alimlere göre vâcib, diğerlerine göre ise sünnettir. Ancak, kadınlar, âdet kanamalarından dolayı bu tavafı bayram günlerinde yapamazlarsa, daha sonraki bir zamanda yerine getirirler. Bundan dolayı herhangi bir yükümlülükleri yoktur.

Âdet halinin, hac menâsikinden sadece tavafa mâni olduğunda ittifak vardır.

Tavafta hayızdan temizlenmiş olmak ile ilgili görüşler şöyle özetlenebilir:

- Tavaf esnasında hayızdan temizlenmiş olmak vaciptir. Bu Hanefilerin görüşüdür.

- Tavaf esnasında hayızdan temizlenmiş olmak/hadesten taharet farzdır. Mâlikî, Şâfi'î ve çoğunluk Hanbelî alimlerin görüşü böyledir. Caferîlere göre de Hayızlı olan kadının Kâbe'yi tavaf etmesi haramdır. Bu konuda icma vardır.⁴¹³

- İbn Şüca'ya atfen kaynaklarda zikredilen,⁴¹⁴ tavaf esnasında hadesten taharetin sünnet olduğu görüşündeki *hadesi*, guslü gerektiren değil abdesti gerektiren hades, yani abdestsizlik olarak anlamak daha doğru görünmektedir. Kaynaklarda, bunların görüşlerinin zikredildiği bağlamdan, hayız ve cünüplükten taharet için değil, abdestsizlik hali için bu görüşü ifade ettikleri anlaşılmaktadır.

⁴¹⁰ Serahsî, *Mebûs*, III, 86.

⁴¹¹ Nevevî, *Kitâbu'l-Mecmû'*, II, 386

⁴¹² Bkz.: Dalgın, *Gündemdeki tartışmalı Dini Konular*, s. 67 vd.

⁴¹³ Hillî, *Tahrîru'l-Ahkâm*, s. 105; Tabâtâbâî, *Riyâzu'l-Mesâil*, I, 292-294.

⁴¹⁴ Serahsî, *Mebûs*, IV, 76; Merğınânî, Ebu'l-Hasen, *el-Hidâye*, el-Mektebetu'l-İslâmiyye, I, 165.

Hanefilerin delili, tavafi emreden âyetin (Hac Sûresi, 22/29) mutlak olmasına karşın, tavafta hadesten şart koşan rivayetlerin haberi vâhid olmasıdır. Bu durumda, haberi vâhid ile ancak vâciplik hükmü sabit olmaktadır.⁴¹⁵

Hanefilere göre, cünüp olarak yapılan tavaf ihram hükümlerini sona erdirse de, bu şekilde yapılan tavafın yenilenmesi vâciptir. Eğer taharet üzere yeniden yapılmazsa ceza kurbanı olarak bir *bedene* kesilmesi gerekir.⁴¹⁶

DELİLLER

1- Esmâ b. Umeyyâ hadisi: Hz. Peygamber ona, hacıların yaptığı her şeyi yap ancak Kâbe'yi tavaf etme" buyurmuştur.⁴¹⁷ Hadis sahihtir.⁴¹⁸

2- Hz. Peygamber, Hz. Âişe'ye "hayızlı iken tavaf dışında bütün hac fiillerini yap" buyurmuştur.⁴¹⁹

3- Safiyye b. Huyey hac esnasında âdet görmüş, durum Hz. Peygambere bildirilince Hz. Peygamber "desenize bizi bekletecek!" buyurmuştu. "İfâda tavafını yapmıştı" dediler. Bunun üzerine Hz. peygamber "öyleyse mesele yok" buyurdu.⁴²⁰ Bu rivayeti kendisinden naklettikten sonra Urve, Hz. Âişe'nin şöyle dediğini de nakleder: (Veda tavafını da hacın erkanından sayan görüşlere karşı) "Şayet hanımları erkenden ziyaret tavafına göndermenin onlara bir faydası yoksa (yani bu arada âdet görürlerse veda tavafı için beklemek zorunda kalacak olsalardı) niçin erkenden farz olan tavafa gönderiliyorlar?"⁴²¹

4- Hz. Peygamber, "dikkat edin, tavaf namazdır, ancak tavaf esnasında konuşmak mubahtır. Kim tavaf esnasında konuşursa hayır söylesin" buyurmuştur.⁴²² Nevevi bu rivayetin İbn Abbas'dan merfu olan şeklinin zayıf olduğunu, sahih olanın, bunun İbn Abbas'dan mevkuf olarak nakledilen şekli olduğunu, ancak diğer sahih rivayetlerin, bu rivayeti esas almaya bizi muhtaç olmaktan kurtardığını söyler.⁴²³

⁴¹⁵ Serahsi, *Mebisüt*, IV, 75-76.

⁴¹⁶ Serahsi, *Mebisüt*, IV, 75-76.

⁴¹⁷ *Müslim*, hac, 109, 110.

⁴¹⁸ İbn Rüşd, *Bidâyetü'l-Müctehid*, I, 358.

⁴¹⁹ *Buhârî*, Hayz, 7; *Müslim* Hac, 119; *Ebü Dâvûd*, Menâsik, 23; *İbn Mâce*, Menâsik, 36; Nevevi, *Kitâbu'l-Mecmû'*, II, 386.

⁴²⁰ *Buhârî*, Hac, 129, 145; Hayız, 27; *Müslim* Hac, 67, *Muvatta*, Hac, 75; *Tirmizî*, hac, 99. Rivayet farklılıkları için bkz. İbnu'l-Esir, *Câmi'u'l-Usûl*, V, 15 vd.

⁴²¹ İbnu'l-Esir, *Câmi'u'l-Usûl*, V, 17-18.

⁴²² *Tirmizî*, Hac, 112, *Nesâî*, Menâsik, 136.

⁴²³ Nevevi, *Kitâbu'l-Mecmû'*, VIII, 19.

Nevevî, Hz. Peygamberin Mekke'ye geldiğinde ilk iş olarak abdest alıp beyti tavaf ettiğini ve "hac menasikini benden öğreniniz" buyurduğunu; bunun abdestin şart olmasını gerektirdiğini, zira Hz. Peygamberin tavafının Kur'an'da mücmel olarak ifade edilmiş tavaf emrini beyan olduğunu; ikinci sözünün, aksine delil olmadıkça, her yaptığına vacip olmasını gerektirdiğini ve Âişe hadisinin de diğer bir delil olduğunu söyler. Ona göre tavafın namaz olduğunu ifade eden rivayet, İbn Abbas'ın görüşü olsa da, bu şeyi olmuş, sahabeden kimse buna karşı çıkmamıştır. Dolayısıyla bu da delildir.⁴²⁴

Veda tavafı Hanefilere göre vâcip olmakla beraber bundan sorumlu olmamaları hususunda Hz. Peygamber, hayızlı kadınlara, izin vermiştir.⁴²⁵ Sahabe uygulamasını ifade eden rivayetler de bu hükümle uyusmaktadır.

Burada, tahareti tavafta şart görmekle beraber, zaruretten dolayı bu şartı yerine getiremeyen bayanlarla ilgili İbn Teymiyye'nin görüşlerine atıfta bulunmak gerekir. Ona göre hayızlı kadın tavaf ederse, zaruretten dolayı bu tavafı geçerli olur ve ceza da gerekmez. Ona göre, bütün şer'î emirler güç yetirme şartına bağlıdır. Nitekim Hz. Peygamber, "size bir şeyi emrettiğimde, onu gücünüz yettiği kadar yerine getirin" buyurmuştur. Âdetli kadının eğer bekleme imkanı yoksa, temiz halde tavaf yapmaya gücü yok demektir. Nitekim istihâze olan kadın ya da daimi idrar damlaması olan kişinin bu halde tavaf yapacağında Müslümanlar müttefiktir. Hayızlı da bunlar gibi özür durumuna düşmüş olur. Ancak, tavaftan önce mümkünse gusletmesi ve kanın akmasını engelleyecek tedbirlere başvurması güzel olur.⁴²⁶ İbnü'l-Kayyim'a göre de, hayızlı kadının tavafı, özürden dolayı, geçerlidir. Bu görüşüne, Hz. Âişe'nin, onunla beraber tavaf eden bir kadına, tavafı tamamlatmasını delil getirir.⁴²⁷

Bütün bu görüşler, delilleriyle dikkate alınarak, hac organizasyonu yapanlar tarafından, âdet gören kadınların, mümkünse temizlenip tavaflarını yapacakları zamana kadar bekletilmeleri yönünde gerekli tedbirlerin alınması ve bu mümkün olmadığı takdirde, bu halde tavaf yapılması ve bu durum zaruretten kaynaklandığı için kendilerine ceza gerekmemesi şeklinde görüş beyan edilmektedir.⁴²⁸ Bu noktada, âdet günlerinde, araya giren temizlik vakitlerinde gusleden kadınlar için bu ara dönemlerin temizlik sayılacağı ve ibadetlerini yapabileceği şeklindeki Mâlikî ve Hanbelî görüş de dikkate alınabilir.⁴²⁹

⁴²⁴ Nevevî, *Kitâbu'l-Mecmû'*, VIII, 23-24

⁴²⁵ *Buhârî*, Hac, 144; *Tirmizî*, hac, 99.

⁴²⁶ İbn Teymiyye, Takıyyuddin, *el-Fetâvâ'l-Kübrâ*, Beyrut 1987, I, 460 vd, V, 314.

⁴²⁷ İbn kayyim el-Cevziyye, *İ'lâmu'l-Muvakka'in*, Beyrut 1973, III, 26-27.

⁴²⁸ Keleş, Ekrem, Hacda Kadınların Durumu, *Türkiye'de Hac Organizasyonu Sempozyumu*, Ankara, 2007, s. 216-217.

⁴²⁹ Bkz.: *el-Mevsûatu'l-Fıkhiyye*, XIII, 288.

Tavaf esnasında hadesten taharetin şart olduğu hususunun Kurân ile çeliştiği ve Kurân'ın hayızlı kadına sadece cinsel ilişkiyi yasakladığı iddiası⁴³⁰ şer'î delilden yoksundur. Çünkü bu iddia, Hz. Peygamberin Kurân'ı beyan görevini, uygulamasını ve bu uygulama hakkında oluşan sahabe icmâsını görmezden gelmektedir. Tavaf, *umûmu'l-belvâ* nitelikli meselelerdendir. Yani herkesin gözü önünde olan ve uygulanan bir şeydir. Kadınlar da her ay âdet gördüklerine göre, bu meselenin hükmü gizli kapaklı olacak değildir. Dolayısıyla bu hususta Hz. Peygamber'in hiç beyanı olmamış gibi davranılarak konuyla ilgili rivayetlerin gözardı edilmesi yerinde bir tutum değildir.

VI- MESCİDE GİRME

Âdetli bir kadının mescide girmesi ile ilgili görüşleri şu şekilde özetlemek mümkündür:

1- Âdetli bayanın mescide girmesi caizdir: Müzenî, Dâvûd ve İbnü'l-Münzir'in aralarında olduğu bazı alimlerin⁴³¹ ve Zâhirîlerin görüşleri ile Ahmed b. Hanbelden nakledilen bir görüş böyledir.⁴³² Bu görüşte olanlar, ilk dönem Müslümanlarının, cünüp oldukları halde mescidden geçtiklerini ifade eden Hz. Câbir rivâyeti ve Zeyd b. Eslem'in, "ashâb cünüp olarak mescidden geçerlerdi" şeklindeki ifadelerine ve "müslüman necis olmaz"⁴³³ hadisine dayanırlar. Ayrıca, Atâ b. Yesâr'dan, sahabenin, cünüp iken abdest alıp mescide oturduklarını gördüğü nakledilmiştir. İbn Kesir bu rivayetin, Müslim'in şartlarına göre sahih olduğunu belirtmiştir.⁴³⁴ Nevevî'ye göre, bu görüşte olanların en güzel delili aslî ibâha prensibidir. Zira haram olduğunu söyleyenlerin sarîh ve sahih bir delili yoktur.⁴³⁵ Nerdeyse bu halde camiye girip çıkmanın caiz olduğunda görüş birliği olduğu ifadeleri fıkıh kitaplarında yer almaktadır.⁴³⁶

2- Mescidin kirletilmeyeceğinden emin olduğunda âdetli bayanın mescidden sadece geçmesi caizdir. Şâfiî mezhebinin görüşü bu yöndedir. İbn Mes'ûd, İbn Abbas, İbn Cübeyr, Hasen ve İmam Mâlik'in görüşlerinin böyle olduğu da nakledilmektedir.⁴³⁷ Hayız kesildikten ve yıkanmadan önce ise, mesciten geçmesi Şâfiî mezhebine göre kesinlikle caizdir. Onlara göre zimmî Müslüman gibidir. Ancak kafir cünübün böyle olmadığı, yasağın kirletme ile ilgili olması nedeniyle bu hususta

⁴³⁰ Atay, Hüseyin, *Kur'ân'a göre Araştırmalar*, Ankara 1995, IV, 149 vd.

⁴³¹ İbn Kudame, *el-Muğnî*, I, 201. Nevevî, *Kitâbu'l-Mecmû'*, II, 184.

⁴³² İbn Teymiyye, *el-Fetâvâ'l-Kübrâ*, I, 444.

⁴³³ Müslim, *Hayz*, 29/115; *Ebü Dâvûd*, Tahâret, 91/231.

⁴³⁴ el-Azîm Âbâdî, *Avnu'l-Ma'bûd*, Beyrut 1415, I/269.

⁴³⁵ Nevevî, *Kitâbu'l-Mecmû'*, II, 184.

⁴³⁶ Dalgın, *Gündemdeki tartışmalı Dini Meseleler*, s. 42.

⁴³⁷ İbn Kudâme, *el-Muğnî*, I, 200; Nevevî, *Kitâbu'l-Mecmû'*, II, 184, 388.

kâfirenin müslime gibi olduğu da söylenmiştir.⁴³⁸ Caferîlere göre, mescitlerde bir kapıdan girip diğerinden çıkmanın sakıncası yoktur. Fakat bu mescitlerde durmak haramdır.⁴³⁹

3- Âdet dönemindeki kadın mescide giremez.⁴⁴⁰ Caminin içinden geçmenin zaruri olduğu durumlarda ise Hanefî ve Mâlikîler'e ve İshak b. Râhûye ile Süfyan es-Sevrî'ye göre teyemmüm yapılması gerekir. Şâfiîler ve Hanbelîlere göre geçmekte bir zaruret bulunmasa bile sadece geçmek için abdest almak şart değildir.⁴⁴¹ Ahmed b. Hanbelî'den durmasının ve ihtiyaç olmadan geçmesinin haram olduğu ancak abdest alırsa durmasının mübah olacağı görüşü de nakledilmiştir.⁴⁴²

4- Günümüzde, konu ile ilgili yapılan çalışmalarda, özel günlerindeki bayanın mescidi kirlilemeyeceğinden emin olduğunda, oradaki bir töreni izlemek, yeni gittiği bir yerdeki mescidi ziyaret etmek ya da camide yapılan dersler gibi durumlarda oraya girebileceği⁴⁴³ ya da içtihat farklılıklarından istifade edilebileceği⁴⁴⁴ dile getirilmektedir.

Hanefi imamların delili, Hz. Peygamberin, mescide bitişik evlerin mescide açılan kapılarını kapattırması ve bunun gerekçesi olarak da, "mescidi hayızlı ya da cünübe helal kılmıyorum" demesidir.⁴⁴⁵ Hadisi zayıf olarak görenler olduğu gibi zayıf olmadığını söyleyenler de vardır.⁴⁴⁶ Zeyla'î, hadisin hasen olduğunu ifade eder.⁴⁴⁷ Ayrıca Hanefiler, Hz. Câbir'in, "bizden biri cünüp olurdu da mescidden geçirdi" sözünü delil olarak kabul etmezler. Çünkü Hz. Peygamber'in bundan haberi olup olmadığı açık değildir. Yine Atâ b. Yesar'dan rivayet edilen ve sahabeden bazılarının, cünüp iken abdest alarak mescide gelip orada konuştuklarına dair rivayet de böyledir. Hz. Peygamber'in bunu ikrar ettiği bilinmemektedir. Ayrıca bunların, Hz. Peygamberin yasağından önce olma ihtimali de vardır. Hanefîlere göre, mescide tazim için orada durmak haram olunca geçmek de aynı gerekçeden haram olur. Âyeti kerimedeki "ancak su bulana kadar yolcu olan cünüpler" ifadesi de bu kimsenin su bulamayınca teyemmüm etmesi gerektiğini ifade eder. Hz. Ali'den böyle nakledilmiştir. Ancak Cassas, bu yaklaşıma katılmaz ve âyetin namazı ifade ettiğini,

⁴³⁸ Nevevi, *Kitâbu'l-Mecmû'*, II, 184, 388.

⁴³⁹ Allâme el-Hillî, *Tahrîru'l-Ahkâm*, s. 104; Tabâtâbâî, *Riyâzü'l-Mesâil*, I, 292-294.

⁴⁴⁰ Cassas, Ebû Bekr, *Ahkâmü'l-Kur'an*, Beyrut 1993, II, 288-290; Serahsî, *Mebûsât*, III, 241; Nevevî, *Kitâbu'l-Mecmû'*, II, 178; Dalgın, *Gündemdeki tartışmalı Dini Meseleler*, s. 42 vd.

⁴⁴¹ Nevevi, *Kitâbu'l-Mecmû'*, II, 184, 388

⁴⁴² Nevevi, *Kitâbu'l-Mecmû'*, II, 184

⁴⁴³ Dalgın, *Gündemdeki tartışmalı Dini Meseleler*, s. 43.

⁴⁴⁴ Yaman, *Adet Gören kadının ibadeti*, s. 10.

⁴⁴⁵ *Ebu Davud*, Tahare, 94/232.

⁴⁴⁶ Nevevi, *Kitâbu'l-Mecmû'*, II, 185

⁴⁴⁷ Zeyla'î, *Nasbu'r-Râye*, Cidde, 1997, I, 194.

hakikat manasının bu olduğunu, onu hakikat manasından alıp, mescidden geçmeye hamletmenin doğru olmadığını ve bunun için delil gerektiğini söyler. Ona göre, âyetin “ne dediğinizi bilinceye kadar” şeklindeki ifadesi, onun namazla ilgili olduğuna delalet eder. Dolayısıyla buradaki “عابري سبيل” den maksat da yolcudur. Mescidin içinden geçen bu ifade ile kastedilmez.⁴⁴⁸

Mescidden geçebileceğini kabul edenler ise Hz. Peygamber’in, mescidde iken Hz. âişeden bir seccadeyi ve bir rivayete göre de bir elbiseyi uzatmasını istediğinde onun “ben hayızlıyım” demesi üzerine Resûlullah’ın “âdet görmem senin elinde değildir” buyurmasını delil olarak görürler.⁴⁴⁹

Sonuç Yerine

Şer’î deliller, âdet dönemindeki bayanların namaz kılmalarının ve oruç tutmalarının haram olduğu ve bu halde iken tutulamayan oruçların kaza edilmesi gerektiği konusunda kat’îdir. Dolayısıyla âdetli bayanın dilerse namaz kılabileceği, oruç tutabileceği ya da oruç tutmasının gerekli olduğu gibi iddialar muteber bir delilden yoksundur.

Tavafta hadesten taharet alimlerin çoğu tarafından farz olarak telakki edilirken, Hanefîler bunu vacip görmüş ve bu halde yapılan ve temiz olarak iade edilmeyen tavaf nedeniyle büyük baş bir hayvan kurban edilmesini gerekli görmüşlerdir. İbn Teymiyye ve İbn Kayyım el-Cevziyye, kafilenin beklememesi gibi bir zaruret nedeniyle hayızlı iken tavafta bulunan bir kadının tavafının geçerli olacağı ve ceza da gerekmeyeceği kanaatindedirler.

Âlimler, âdetli bayanın mescide girmesi ile ilgili farklı görüşler ileri sürse de, ihtiyaçtan dolayı oraya girmelerinin caiz olması konusunda bu görüş farklılıklarından, delilleri de dikkate alınarak, faydalanılabileceği ifade edilmektedir.

⁴⁴⁸ Cassas, *Ahkâmu'l-Kur'ân*, II, 288-290

⁴⁴⁹ *Müslim*, Hayız, 3/11-12; *Ebü Davud*, Tahare, 102; *Tirmizî*, Tahâre, 101; *Nesâî*, Hayız, 18.

Oturum Başkanı (Prof. Dr. Hamza AKTAN):
Abdurrahman Bey'e teşekkür ediyoruz.

Herhalde ikna olmamız için, tebliğinin yarısı usul kurallarını tekrar bize talim etmekle geçti. Gerçekten de doğru ama her seferinde de "Usul böyledir, usul böyledir..." diye tebliğimizin yarısını usul bilgilerini tekrarlamak üzere harcarsak asıl konu üzerinde yoğunlaşamayız. Bu usul bilgilerine göre asıl konuyu tartışmak belki daha isabetli olur diye düşünüyorum.

Şimdi sözü Doç. Dr. Servet Bey'e bırakıyorum.

On dakika süreniz var.